

*Е. А. Асқат, ФЗИ Ішкі істер органдарының әкімшілік қызметі және басқару мәселелерін зерттеу жөніндегі орталығының ғылыми қызметкері, полиция аға лейтенанты
(Қазақстан Республикасы ІІМ Б. Бейсенов атындағы Қарағанды академиясы, Қазақстан Республикасы, Қарағанды қ.)*

Әлеуметтік сипаттағы төтенше жағдайлар туындау кезіндегі Ішкі істер органдары қызметкерлері қызметінің ерекшелігі

Аннотация. Мақалада әлеуметтік сипаттағы төтенше жағдайлар туындау кезіндегі Ішкі істер органдары қызметкерлері қызметінің ерекшелігі, атқаратын міндеті мен жауапкершілігі қарастырылған.

Түйін сөздер: терроризм, алдын алу және оларды жою, болдырмау, жауапкершілік, оқу-жаттығу, дайын болу, қауіпсіздік.

Қазақстан Республикасының Президенті Н. Ә. Назарбаевтың 2015 жылғы 30 қарашадағы «Қазақстан жаңа жаһандық нақты ахуалда: өсім, реформалар, даму» атты өзінің Қазақстан халқына арнаған Жолдауында: Санаулы күндерден кейін біз азаттық туын желбіретіп, Тәуелсіз мемлекет атанғанымыздың 25 жылдығына аяқ басамыз. Бұл — тәуелсіздікті нығайту жолындағы өлшеусіз еңбегіміздің ширек ғасырлық белесін қорытындылайтын мерейлі сәт. Тәуелсіздікті баянды ету оған қол жеткізуден де қиын. Мемлекетіміздің тұғырын мызғымастай нығайта түсу үшін бізге әлі талай өткелі күрделі, өкпегі көп бұралаң жолдардан өтуге тура келеді.

Заманның беталысын өздеріңіз көріп отырсыздар. Аса күрделі, қиын кезеңге аяқ бастық. Жаңа қатерлері мен тың мүмкіндіктері қатар өрбіген жаһандық ахуал біздің көз алдымызда өзгеруде. Алпауыт елдердің текетіресі мен өзара санкциялар алмасу дүниені тұйыққа қарай бастауда. Біздің басты экспорттық өнімдеріміздің дүниежүзілік нарықтағы бағасы еселеп құлдырады. Бүгінгі ахуал — біздің жетістіктерімізді сынға салып, елдігімізді шындай түсетін уақыт кезі. Жауапты сәтте бірлігімізді сақтап, еліміздің игілігі үшін аянбай тер төгуіміз керек. Біріміз — бәріміз үшін, бәріміз — біріміз үшін деген қағиданы ұстанып, еңбек етуге тиіспіз.

Сәт сайын құбылған аласапыран заманға сай амал болуы керек. Ең жақсы жоспар — уақыт талабына бейімделе алатын жоспар. Біз де заманның беталысына қарай межелерімізді белгілеп, жоспарларымызды жөндеп отырамыз. Біздің мақсатымыз — елі бақытты, жері гүлденген қасиетті Отанымыз Қазақстанды «Мәңгілік Ел» ету!» [1], — деп айтылған.

Елбасымыздың жолдауын ескере отырып, еліміздің өркендеп өсуіне жол бастар — тәртіп пен қауіпсіздік, бірлік пен шынайылық, білім мен еңбектің қажет екендігін білеміз.

Елі үшін, жері үшін аянбаған батырымыз, екінші дүниежүзілік соғыстың даңқты жауынгері, халық қаһарманы, қазақтың көрнекті жазушысы Бауыржан Момышұлының «Тәртіпке бас иген құл болмайды!», «Тәрбиелі — тәртіптің құлы, Тәртіпті елдің құлы» деген қанатты сөздері де алдағы мақалаға дәлел екені анық.

Қазақстан Республикасының Конституциясының 1-бөлімінің 1-бабында Қазақстан Республикасы өзін демократиялық, зайырлы, құқықтық және әлеуметтік мемлекет ретінде

орнықтырады, оның ең қымбат қазынасы — адам және адамның өмірі, құқықтары мен бостандықтары, — деп нақты көрсетілген.

Қазақстан Республикасы Ішкі істер органдары, полиция қызметкерлері қызметінің ерекшелігі, еліміздің өркендеп өсуі үшін, халқымыздың денсаулығы мен қауіпсіздігін қамтамасыз ете отырып, тәртіп пен құқық бұзушылыққа жол бермеуге үлкен үлесін қосуда. Алға қойылып жатқан ел жоспары өз мақсатына жетуі, отыз елдің қатарына еніп, өзге елдерге үлгі болуымыз үшін тұрақтылық пен тәртіптің керектігі бәрімізге мәлім. Әлемдегі кейбір өзге елдердің тұрақсыздығы, тәртібінің бұзылуы мен экономикасының құлдырауы әлеуметтік сипаттағы мәселелерден бастау алып жатқаны анық көрінуде. Әлеуметтік сипаттағы төтенше жағдайды туғызатын факторлардың тізімінде — елдің тұрақсыздығын көздейтін, өз пайдасы үшін халықтың арасына мемлекетке қарсы іріткі салып, заңсыз шерулердің бастаушысы болып, тәртіптің бұзылуы мен заңға бағынбаушылық таныта отырып, қылмыстық қолсұғушылыққа үгіттейтін адамдар саны баршылық. Бұл ретте адамның өмірі мен денсаулығына, бостандығы мен құқығына, елдің экономикасының құлдырап әлсіреуі мен тыныштығының бұзылуына алып келіп соқтырады. Осындай келеңсіз оқиғалар мен төтенше жағдайлардың туындауына жол бермеуге немесе туындау кезеңінде, тәртіпті қайта орнату, елдің қауіпсіздігін қамтамасыз ету, халық пен мемлекеттің мүддесін қорғап, қылмыстық қолсұғушылыққа қарсы барлық құқық қорғау органдары мен мемлекеттік қызметтің алдыңғы қатарында тұратын ішкі істер органдары қызметкерлерінің қызметіндегі ерекшелігі аса маңызды жауапкершілікті атқарады. Нақтылай айтар болсақ, әлеуметтік сипаттағы төтенше жағдайлардың туындау кезіндегі Ішкі істер органдары қызметкерлері қызметінің ерекшелігі туралы 2014 жылғы 23 сәуірдегі Қазақстан Республикасы «Ішкі істер органдары туралы» Қазақстан Республикасы № 199-V Заңының 6-бабының 14-тармағында төтенше жағдайлардың алдын алу және оларды жою, төтенше немесе соғыс жағдайы режимін қамтамасыз ету жөніндегі іс-шараларды жүзеге асыруға:

51) Қазақстан Республикасының заңдарында, Қазақстан Республикасының Президенті мен Қазақстан Республикасы Үкіметінің актілерінде көзделген өзге де міндеттерді жүзеге асыруға міндетті.

2. Ішкі істер органдарының өз құзыреті шегінде:

12) төтенше жағдайлардың салдарын жою, терроризмге қарсы операцияны, күзету, көпшілік, карантиндік іс-шараларын өткізу, іздеу салуда жүрген адамдарды ұстау, кепілге алынғандарды босату, қылмыстық немесе әкімшілік құқық бұзушылықтар жасады деп күдік келтірілген адамдардың ізіне түсу, жарылғыш заттар, оқ-дәрілер және жарғыш құрылғылар, улы және радиоактивті заттар табылғандығы туралы мәліметтерді тексеру, жаппай тәртіпсіздіктің және жеке тұлғалардың қауіпсіздігіне, инфрақұрылым объектілерінің тыныс-тіршілігіне қауіп төндіретін, қоғамдық тәртіпті бұзатын өзге де топтасқан әрекеттердің жолын кесу кезінде жергілікті жер учаскелерін қоршауға алуды жүргізуге;...

16) төтенше жағдайлардың салдарын жою үшін өртке қарсы және авариялық-құтқару қызметтерінің күштері мен құралдарын, көлік және басқа да материалдық-техникалық құралдарды, ұйымдардың байланыс және химиялық қорғану құралдарын тартуға, қажет болған жағдайда адамдарды, материалдық құндылықтарды қауіпті аймақтан көшіруге өкім

беруге, төтенше жағдайларды жою кезеңіне цехтар мен объектілердің жұмысын тоқтата тұруға;

17) қылмыстық құқық бұзушылық жасады деп күдік келтірілген адамның ізіне түсу, оқиға орнына бару, төтенше немесе соғыс жағдайы қолданылған кезеңде, қарулы қақтығыс жағдайында, төтенше жағдайларды жою кезінде, сондай-ақ меншік иелеріне материалдық залал келтірілген жағдайда Қазақстан Республикасының Үкіметі айқындаған тәртіппен оның орнын толтыра отырып, егер кідірту адамдардың өмірі мен денсаулығына нақты қатер төндіруі мүмкін болатын болса, жедел медициналық көмекке мұқтаж адамдарды медицина ұйымдарына жеткізу үшін көліктің кез келген түрін (дипломатиялық иммунитеті бар шет мемлекеттер өкілдіктері мен халықаралық ұйымдардың көлік құралдарынан басқа) пайдалануға...құқығы бар [2] екендігі осы заңнамада көрсетілген.

Қазақстан Республикасының ішкі істер органдары қызметкерлері қызметінің ерекшелігі мемлекет алдында үлкен жауапкершілікке ие екенін білеміз.

Полиция қызметкерлерінің кәсіби қызметі зор жауапкершілігімен, тәуекелге бел бууымен өз өмірін қатерге тігу жолымен ерекше. Осынау қырағы мамандықты таңдаған болашақ ішкі істер органдары қызметкерлері де елінің алдындағы борышын сезінетіні айқын. Әскери қолбасшы, орыс соғыс өнерін дамытушылардың бірі, генералиссимус Суворов Александр Васильевичтің «Тяжело в учении, легко в бою», — деген нақыл сөзі халық арасында кеңінен тарағанын, бұл сөздің мағынасы адамды оқу-жаттығу кезінде дұрыс тактика мен іс-қимылдарды үйреніп, шынығып, жау шапқан кезде оған қарсы тұруға дайын болу керек екендігін көздейді. Әлеуметтік сипаттағы төтенше жағдайлар туындау кезінде ішкі істер органдары қызметкерлерінің қызметіндегі шеберлікті арттыру мақсатында оқу-жаттығу жұмыстары жиі жүргізілгені қажет деп санаймын. Себебі ішкі істер органдары қатарын толықтырып жатқан жас қызметкерлердің қызметтік тәжірбиесі оқу-жаттығу жұмыстары арқылы да көп шешімін тауып, аталмыш қызметкер апат немесе төтенше жағдай туындаған кезінде алған біліктілігі мен шеберлігін пайдаға асырады. Мәселен, 2015 жылы Маңғыстау облысында Республикалық Антитеррор — 2015 атты жедел-тактикалық оқу-жаттығу өткізілгені баршамызға аян. Сол оқу-жаттығуға Қазақстан Республикасының Ұлттық қауіпсіздік комитеті, Ішкі істер министрлігі, Мемлекеттік күзет қызметі, Қорғаныс министрлігі мен Маңғыстау облысы әкімдігі күш біріктірген болатын. Осы ретте мақала тақырыбына сай әлеуметтік сипаттағы төтенше жағдайлар туындау кезіндегі ішкі істер органдары қызметкерлерінің қызметіндегі ерекшелігі осы өткізілген оқу-жаттығу дайындық жұмыстарында қатты назарға түскендігін естеріңізге салғым келеді. Оған себеп Ішкі істер органдары қызметкерлерінің қызметі барлық атқарылған қауіпсіздік шараларында байқалғандығын, атап айтсақ, Қазақстан Республикасы Ішкі істер министрлігі «Сұңқар» арнайы мақсаттағы жасағының жауынгерлерінен бастап, қатардағы полиция қызметкерлері өз өмірін қатерге тіге отырып, еліміздің, халқымыздың қауіпсіздігі үшін лаңкестерді құрықтау операциясына күш жігерлерін салғанын аңғардық. Бұл оқу-жаттығулардың барлығы қауіптің алдын алуға, қызметкерлердің ардайым төнген қатерге сақадай сай дайын болуына, іс-қимыл дағдыларын зерттеп дұрыс шешімін табуға үлкен үлесін қосады.

Қорытындылай келгенде, Ақтөбе, Алматы қалаларында болған террористік жағдайлар сияқты оқиғалардың алдын алу, қылмыстық әрекетке жол бермеу үшін жоғарыда көрсетілген

оқу-жаттығу жұмыстары ұйымдастырылып, ішкі істер органдары қызметкерлеріне жиі өткізілсе, нұр үстіне нұр болар еді.

РЕЗЮМЕ

В статье рассматриваются особенности деятельности сотрудников органов внутренних дел при чрезвычайных ситуациях социального характера, даны предложения по организации работы подразделений органов внутренних дел Республики Казахстан.

RESUME

This article addresses questions about the features of the activities of police officers in emergency situations of a social nature and present a proposal for the principles of the organization of the departments of internal affairs of the Republic of Kazakhstan.

Пайдаланған әдебиеттер тізімі:

1. «Қазақстан жана жаһандық нақты ахуалда: өсім, реформалар, даму»: Қазақстан Республикасының Президенті Н. Ә. Назарбаевтың Қазақстан халқына Жолдауы. Астана қ., 2015 жылғы 30 қараша. URL: http://online.zakon.kz/Document/?doc_id=37267584#pos=0;228 (2017 жылғы 8 маусымдағы жолдама мерзімі).
2. Қазақстан Республикасы «Ішкі істер органдары туралы» 2014 жылғы 23 сәуірдегі № 199-V ҚРЗ // <http://adilet.zan.kz/kaz/docs/Z1400000199>